
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

УДК 343.9

Н. В. Коломієць, к. ю. н.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НАРКОМАНІЇ

Анотація. У статті на підставі вивчення наукової літератури, законодавчих актів здійснюється аналіз проблеми відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, протидії та попередження наркозлочинності.

Ключові слова: наркотичні засоби, законодавчі акти, попередження, профілактика, хвороба.

Н. В. Коломиец, к. ю. н.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ НАРКОМАНИИ

Аннотация. В статье на основании изучения научной литературы, законодательных актов осуществляется анализ проблемы ответственности за преступления в сфере оборота наркотических средств, психотропных веществ их аналогов или прекурсоров, противодействия и предупреждения наркопреступности.

Ключевые слова: наркотические средства, законодательные акты, предупреждение, профилактика, болезнь.

N. V. Kolomiets, Candidate of Legal Sciences

THE CURRENT ISSUES OF DRUG ADDICTION

Abstract. The article based on the studying a scientific literature and legislation analyses the problem of responsibility for the crimes in trafficking drugs, psychotropic substances and their analogues or precursors, combating and preventing drug crimes.

Keywords: drugs, legislation, warning, prevention, disease.

Постановка проблеми. Проблема незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів є не лише загальнонаціональною проблемою, але й світовою загалом. За таких умов боротьба з незаконним обігом наркотиків постає пріоритетним напрямом діяльності майже всіх держав світової спільноти та реалізації їх державної політики.

Аналіз останніх досліджень, публікацій. Проблеми кваліфікації та відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, протидії та попередження наркозлочинності досліджувалися такими вченими, як: Л. А. Андреева, А. М. Бабенко, В. І. Борисов, Ю. В. Баулін, В. А. Бублейник, Г. Ю. Бувайлик, А. О. Габіані, С. А. Гадойбоев, Е. Г. Гасанов, В. О. Глушков, О. П. Горох, О. Я. Гришко, О. М. Гумін, Р. М. Готліб, О. М. Джужа, І. М. Дружинін, С. П. Дідківська, Л. В. Дорош, А. П. Закалюк, М. М. Кадиров, К. А. Карпович, О. В. Козаченко, О. В. Колесник, К. Ш. Курманов, І. П. Лановенко, С. Г. Лосєв, В. Б. Малінін, Е. Г. Мартинчик, А. А. Майоров, Н. А. Мирошніченко, Д. Є. Метревелі, А. А. Музика, О. В. Наден, І. О. Никифорчин, М. І. Ожиганов, В. І. Омігов, М. П. Прохорова, Л. І. Романова, С.А. Роганов, А. В. Савченко, В. М. Смітєнко, Ю. М. Ткачевський, Є. В. Фесенко, М. І. Хавронюк, М. С. Хруппа, О. В. Юношев та інші.

Виклад основного матеріалу. Фахівцями ВООЗ ООН зроблено висновок: якщо частка наркоманів у структурі населення держави складає 7% і більше, – це свідчить про розвиток у суспільстві незворотних процесів дегенерації населення. За даними вчених Україна фактично „пере-

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

ступила” кризову межу. Наведене свідчить, що генетична безпека народу і загалом – майбутнє нашої держави перебуває на стадії самознищення [1, с. 15].

Попередження наркоманії – це дуже важка багатопланова проблема, вирішення якої можливе лише при тісній взаємодії і координації сил і засобів, задіяних у цій справі. Боротьба з наркотичною злочинністю – це міжнародна, міждержавна, міжнаціональна проблема. Усередині кожної держави вона повинна будуватися на основі науково розробленої, матеріально і концептуально обґрунтованої програми, що включає заходи політичного, соціального, економічного, медичного, морально-виховного та правового характеру.

Так, стосовно до профілактики наркотизму слід пам’ятати, що наркотики поділяються на синтетичні і натуральні. Серед натуральних виділяють заспокійливі, збуджуючі і рослини, що змінюють стан свідомості або ж викликають галюцинації. До синтетичних належать речовини, що викликають різні види залежності. Домінуючі препарати цієї групи: петідін, метадон, а також продукти переробки смоли і нафти.

Низка прийнятих за останні роки нормативно-правових актів і державних програм свідчить про зростання ролі профілактичних заходів боротьби з наркоманією.

У зв’язку зі значною шкодою, яку завдає наркоманія, і пов’язані з нею наслідки, світове співтовариство, приділяє цій проблемі велику увагу. На міжнародному рівні прийнято ряд міждержавних документів, які покликані сприяти подоланню наркоманії у світі. Найбільш значущими з них є Єдина Конвенція про наркотичні засоби (Нью-Йорк, 30 березня 1961 р.) Та Конвенція Організації Об’єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (Відень, 20 грудня 1988 р.), ратифікована Постановою Верховної Ради Української РСР від 25.04.1991 року [2, с. 8-45].

Зазначені документи акцентують свою увагу на тому, що ефективні дії проти зловживання наркотичними засобами вимагають прийняття координованих і універсальних заходів. У ст. 38 Єдиної конвенції про наркотичні засоби йдеться про те, що сторони приділяють особливу увагу створенню умов для лікування наркоманів, турботі про них і відновленню їхньої працездатності. „Якщо для якої-небудь сторони наркоманія представляє серйозну проблему та її економічні ресурси дозволяють їй це зробити, то бажано, щоб ця сторона забезпечила належні умови для лікування наркоманів”, – наголошується у частині другій зазначеної статті.

Таким чином, основні міжнародні договори поряд з заходами попередження наркоманії передбачають медичні заходи подолання даного зла.

Щодо розуміння медико-соціальних заходів і самого явища наркоманія існують різні підходи. Одні автори вважають, що наркоманія – виключно медична проблема і тому її подоланням повинні займатися медичні працівники. Наркоманія, являється хворобою, яка полягає в непереборному потязі до наркотиків [3, с. 870]. З позицій споживання наркотиків наркоманія носить медичний характер і, природно, вимагає лікувальних заходів, тобто лікування наркоманів може здійснюватися тільки за допомогою медичних заходів. На основі цього варто зробити наступний висновок, що протидіяти незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, можна тоді, коли кількість наркозалежних в суспільстві значно зменшиться (бо саме вони в більшості випадків є суб’єктами даного виду злочину). Постає питання: яким чином можна зменшити кількість наркозалежних осіб? На наш погляд, тільки лікуванням. Така позиція непоодинокі і знаходить своє відображення у публікаціях білоруських колег, які вважають, що наркологічна допомога – це вид спеціалізованої медичної допомоги, яка включає в себе обстеження психологічного стану, діагностику психічних розладів, у тому числі і наявності залежності, лікування і профілактику загострень психічних розладів і залежностей, медико-соціальну адаптацію і реабілітацію громадян [4, с. 149]. При цьому за даними соціологічних досліджень наркоманів ефективним методом терапії більшість хворих визнають за медикаментозним – 72,9%, гіпноз, психотерапію лише – 10,8%, решта хворих взагалі не може дати будь-якої відповіді (16,3%).

Як зазначає Л. В. Барабанова на її думку, а також ґрунтуючись на сучасних наукових даних, комплексна відновна терапія повинна передбачати як заходи, спрямовані на придушення патологічної системи потягу до наркотику (дезінтоксикація, купірування психопатологіч-

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

них проявів, афективних розладів за допомогою нейролептиків, у тому числі продовженого терміну дії, антидепресантів, вегетокоректорів, ноотропів ін.), так і активізацію захисних систем: імуномодуляторів, у тому числі плазмаферезу, інсулінотерапію, фізіотерапію [5, с. 126-129].

Аргументи зазначених авторів в певній мірі підкріплює і Закон України „Про заходи проти дії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними” [6]. Закон дає поняття наркоманії, визначає хворого на наркоманію та незаконне споживання наркотичних чи психотропних речовин.

Наркоманія – психічний розлад, зумовлений залежністю від наркотичного засобу або психотропної речовини внаслідок зловживання цим засобом або цією речовиною. Особа, хвора на наркоманію, – особа, яка страждає на психічний розлад, що характеризується психічною та (або) фізичною залежністю від наркотичного засобу чи психотропної речовини, і якій за результатами медичного обстеження, проведеного відповідно до цього Закону, встановлено діагноз „наркоманія”.

Відомо, що світове співтовариство у своїх правових актах надає державам право застосовувати у разі необхідності примусове лікування, не вважаючи це порушенням прав людини.

Найбільшою складною проблемою лікування від наркоманії можливо, є його ефективність. У світі випробувано велику кількість методів лікування від наркоманії: замісна терапія „метадон”; методи Назарлієва та Маршака, програма „Детокс”, гемосорбація та „штучні нирки”; стереотоксична операція на головному мозку, етапи дезинтоксикації або лікування депресії; психотерапія; гіпноз; опійні антагоністи; антидепресанти; трамал та інші анальгетики; метаболічна терапія; голкорексфлексотерапія; кодування; 25-й кадр та ін... Незважаючи на наявність позитивних результатів, жоден з них не дає стовідсоткового результату. Складність лікування полягає в тому, що хворий на наркоманію стає залежним від наркотику не тільки фізично, а, що найголовніше, – психічно. Якщо фізичну залежність від наркотиків сучасна медицина, у принципі, спроможна подолати, то психічну залежність – практично ні. У зв’язку з цим ряд спеціалістів вважають наркоманію невиліковною хворобою, оцінюючи результативність примусового лікування в 5-10%. Незначна кількість осіб, які вилікувались від наркоманії, на нашу думку, не є перешкодою вважати, що примусове лікування є неефективним.

Для лікування хворих на наркоманію в абстинентному періоді часто використовуються транквілізатори, нейролептики та інші препарати. Всі вони мають різні форми токсичності. Експерти ВООЗ виділяють безпосередні фармакологічні наслідки, непрямі наслідки і наслідки нового методу призначеного лікування. Крім того, хворі на наркоманію користуються цими ж транквілізаторами. У зв’язку з цим наполегливо ведеться пошук патогенетичних обґрунтованих засобів лікування.

О.В. Юношев вважає, що під примусовим лікуванням від наркоманії, токсикоманії та алкоголізму необхідно розуміти систему правових, медичних та організаційних заходів, здійснюваних державними органами та громадськими об’єднаннями та спрямованих на допомогу хворому усвідомити необхідність лікування та вилікування, а також на подальшу ресоціалізацію особи [7, с. 26].

Аналіз юридичної літератури дає нам змогу виокремити три напрями подолання наркоманії та пов’язаних з нею негативних явищ: правовий, медичний та психосоціальний.

Правовий напрям головним чином ґрунтується на законодавстві, яке покликане чинити вплив на наркоманію заходами запобігання, профілактики, попередження.

На думку практичних працівників найбільш дієвим засобом запобігання і профілактики наркоманії є посилення кримінальної відповідальності за вчинення наркозлочинів, так вважають – 60,3% опитаних осіб. Другим за значенням є посилення роботи щодо профілактики та пропаганди здорового способу життя серед молоді – 16,7%. 15,4% опитаних осіб вважають, що ефективним засобом може бути широке застосування інституту примусового лікування до всіх осіб, які зловживають наркотичними засобами.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Посилення кримінальної відповідальності за наркозлочини є пріоритетом суспільної думки. Більш того суспільство підтримує позицію щодо запровадження довічного позбавлення волі за розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Прибічники медичного напрямку розглядають наркоманію як специфічну хворобу, яка набирає масштабів епідемії, а, отже, вважають, що подолати такий недуг можна перш за все медичними заходами.

Психосоціальний напрямок на перше місце серед чинників наркоманії ставить психологічні процеси, які відбуваються в особистості під час її взаємодії із зовнішнім середовищем.

Висновок. Не заперечуючи жоден з підходів у боротьбі з наркоманією/наркотизмом варто наголосити, що успіх такої діяльності можливий лише в органічному поєднанні всіх трьох зазначених напрямів. Лише тоді можна говорити про комплексний системний підхід до подолання такого соціального зла, як наркоманія та злочинність, яка з нею пов'язана.

Адже без належного правового простору неможливо ефективно проводити заходи боротьби з цим явищем. Концентрація уваги лише на окремому напрямі не сприятиме ефективному досягненню успіхів у боротьбі з цим явищем.

Література

1. Музика, А. А. Наркоманія і незаконний обіг наркотичних засобів як злочинна проблема національної безпеки України. / А. А.Музика, О. П.Горох // Протидія наркозлочинності: вітчизняний та міжнародний досвід співпраці правоохоронних та судових органів: матеріали українсько-німецької науково-практичної конференції (26-27 травня 2011 р., м. Донецьк) / Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. – Донецьк : ДЮІ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2011. – С. 7-12.
2. Про ратифікацію Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1991. - N 24. - ст. 277.
3. Советский энциклопедический словарь. - М., 1980. – 1600 с.
4. Русецкий, О. В. Реабилитация наркозависимых лиц: сущность и место в системе мер государственной антинаркотической политики / О. В. Русецкий // Проблемы укрепления законности и правопорядка: наука, практика, тенденции. - 2009. – № 2. – С. 148-158.
5. Барабанова, Л. В. Ресоциализация больных наркоманией в условиях наркологического стационара / Л. В. Барабанова // Прикладные информационные аспекты медицины. – 2007. – № 10. – С. 126-130.
6. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1995. - № 10. - ст. 62.
7. Юношев, О. В. Примусове лікування від наркоманії: кримінально-правовий та кримінологічний аспекти: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Юношев Олег Васильович. – Донецьк, 2006. – 248 с.

Надійшла 09.12.2016

Бібліографічний опис для цитування :

Коломієць, Н. В. Актуальні питання протидії наркоманії / Н. В. Коломієць // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2016. – № 1 (2). – С. 35-38.